

УДК 336.714:338.48

DOI [https://doi.org/10.15589/znп2024.4\(497\).27](https://doi.org/10.15589/znп2024.4(497).27)

MECHANISM OF INTEGRATED GENERATION OF THE INVESTMENT POTENTIAL OF THE TOURISM INDUSTRY OF THE RECIPIENT COUNTRY IN THE EUROPEAN SPACE

МЕХАНІЗМ ІНТЕГРОВАНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ КРАЇНИ-РЕЦИПІЄНТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Sergiy M. Tsviliy

0994300103@ukr.net

ORCID: 0000-0002-1720-6238

С. М. Цвілий,

канд. екон. наук, доцент

National University “Zaporizhzhia Polytechnic”, Zaporizhzhia
Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Abstract. Purpose. The purpose of this article is to support the mechanism of integrated generation of investment potential of the tourism industry of the recipient country in the European space.

Method. Research methods: foresight method; process approach, scenario methods, structuring, modeling, generalization. The object of the study: the investment potential of the country's tourism industry. The subject of the study: the investment attractiveness of tourist destinations in the regional systems of the recipient country in the post-conflict period of the development of the tourism industry.

Results. The key requirements for forecasting the investment attractiveness of tourist destinations in the conditions of the European space are formulated. The methodological basis of foresight is determined. The meaning of the term "foresight of the investment attractiveness of tourist destinations" is revealed – a mechanism that includes forecasting prospects for the generation of investment potential for substantiating scenarios for the formation of strategies and creating the investment attractiveness of tourist clusters based on the totality of tourist destinations. A model for forecasting the investment attractiveness of tourist destinations in the conditions of the geo-economic environment of the development of the tourism industry of the recipient country has been developed. The foresight horizons of the investment attractiveness of tourist destinations have been formed on the basis of cluster rating. Methods of foresight of investment attractiveness of tourist destinations of the recipient country are summarized. The structural and logical sequence (stages) of the foresight of the investment attractiveness of the tourist destinations of the recipient country is presented. The mechanism of integrated generation of the investment potential of the tourism industry of the recipient country in the period of post-conflict development is substantiated. An analysis of the share of the tourism industry in the structure of the GDP of the European donor countries and Ukraine was carried out. It was concluded that the integrated generation of the investment potential of the European donor countries will contribute to the formation of a base for the recovery of the tourism industry of Ukraine, will allow to build a platform for the material and technological foundation of tourism and expand the boundaries of planning tourist facilities, the organization of standardization conditions, certification of services of tourist recreation centers.

Scientific novelty. The action of the proposed mechanism will balance the nature of direct foreign investments from European donor countries to restore the tourism industry of the recipient country, implement the foresight of the investment attractiveness of tourist destinations of the recipient country to minimize the "local crisis" of tourist and recreational places of leisure, rest and recreation, formed according to the cluster approach in the field of service.

Practical importance. The implementation of the mechanism will allow coordinating the activity of each cluster of tourist destinations in the regional systems of the recipient country in the medium and long term, according to scenarios of synchronicity and rhythmic movement of investment flows from European donor countries for the adaptation of new tourist products on the service market.

Key words: investment potential; tourist destination; international activity; foresight; post-conflict period; economic recovery; war.

Анотація. Мета. Мета – обґрунтування механізму інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму країни-реципієнта в європейському просторі.

Методика. Методи дослідження: метод форсайту; процесний підхід, методи сценаріїв, структурування, моделювання, узагальнення. Об'єкт дослідження: інвестиційний потенціал індустрії туризму країни. Предмет дослідження: інвестиційна привабливість туристичних дестинацій в регіональних системах країни-реципієнта в постконфліктному періоді розвитку індустрії туризму.

Результати. Сформульовано ключові вимоги до прогнозування інвестиційної привабливості туристичних дестинацій в умовах європейського простору. Визначено методологічний базис форсайту. Розкрито зміст терміну «форсайт інвестиційної привабливості туристичних дестинацій» – механізм, що містить процеси прогнозування перспектив генерації інвестиційного потенціалу для обґрунтування сценаріїв формування стратегій та створення інвестиційної привабливості туристичних кластерів за сукупністю туристичних дестинацій. Розроблено модель прогнозування інвестиційної привабливості туристичних дестинацій в умовах геоекономічного середовища розвитку індустрії туризму країни-реципієнта. Сформовано горизонти (три рівні) форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій реципієнта на засадах рейтингування кластерів. Узагальнено дієві методи форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта. Представлено структурно-логічну послідовність (етапи) форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта. Обґрунтовано механізм інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму країни-реципієнта в періоді постконфліктного розвитку. Проведено аналіз частки індустрії туризму в структурі ВВП Європейських країн-донорів і України. Зроблено висновок, що інтегрована генерація інвестиційного потенціалу Європейських країн-донорів сприятиме утворенню бази відновлення індустрії туризму України, дозволить побудувати платформу матеріально-технологічного фундаменту туризму та розширити межі планування архітектури туристичних об'єктів, організацію умов стандартизації, сертифікації послуг туристичних баз відпочинку.

Наукова новизна. Дія запропонованого механізму збалансує характер прямих іноземних інвестицій від Європейських країн-донорів на відновлення індустрії туризму країни-реципієнта, імплементує форсайт інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта для мінімізації «локальної кризи» туристично-рекреаційних місць дозвілля, відпочинку і рекреації, сформованих за кластерним підходом у сфері обслуговування.

Практична значимість. Впровадження механізму дозволить координувати активність кожного кластеру туристичних дестинацій в регіональних системах країни-реципієнта в середньо– та довгостроковій перспективі за сценаріями синхронності та ритмічності руху інвестиційних потоків від європейських країн-донорів для адаптації нових туристичних продуктів на ринку послуг.

Ключові слова: інвестиційний потенціал; туристична дестинація; міжнародна діяльність; форсайт; постконфліктний період; відновлення економіки; війна.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Інвестиції в розвиток сучасної індустрії туризму є важливим інструментом, який визначає її економічний ріст, оскільки формує і зміцнює інвестиційний потенціал туристичних дестинацій, що підвищує якісні характеристики чинників сфери послуг. Актуальності проблема інвестування індустрії туризму набуває у різному економічному форматі, оскільки в умовах зміни просторового полюсу надання послуг, як діалектично об'єктивного процесу, його не можливо призупинити, навіть за умов глобальних катастроф. Тому він проявляється в просуванні та використанні природних, рекреаційних, матеріальних, енергетичних, фінансових, технічних, цифрових, людських ресурсів і потребує інвестиційних вкладень, які активують на постійній основі діяльність туристичних підприємств. Проте, реальні обсяги послуг зазначених підприємств, на жаль, не відповідають наявним потребам споживачів в країнах з чинним воєнним конфліктом. Як наслідок, значна частина туристичних підприємств відчуває гострий дефіцит коштів для розвитку власного бізнесу, які мали б спрямуватись на відновлення природних рекреацій та зруйнованого ландшафту, також матеріальної бази, особливо на тій території, де відбувались бойові дії. Під значною

загрозою опиняється стабільне економічне зростання туристичних дестинацій, оскільки всі воєнні конфлікти нівелюють внутрішні (власні) джерела інвестиційної діяльності туристичних підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Фундаментальні засади дослідження національної економіки країни, які спрямовані на підвищення її інвестиційного потенціалу, інвестиційного потенціалу індустрії туризму та інвестиційної привабливості сфери послуг туристичних дестинацій, реалізації методів залучення капіталу закладені у наукових працях таких вчених, як: К. Антонюк [1], С. Кро, А.М. Мартінс [2], Н. Дубровіна, В. Колесніченко [3], М. Данова, М. Кизим, І. Матюшенко, І. Шостак [4], М. Бойко, М. Босовська, А. Мазаракі, А. Охріменко [5], Г. Роганова [6], О. Садовник [7], Л. Тараш [8], Д. Єременко, О. Пристемський, Н. Танклевська, Т. Чернявська [9], В. Демко, Д. Гутова, В. Самсонова, Н. Трусова [10], М. Згуровський [11], О. Корнієнко, Д. Михайлик, В. Оглобліна, С. Цвілій [12], інші вчені. Проведені дослідження характеризують специфіку економічного зростання певної країни з акцентом на інвестиційну стратегію розвитку туризму в конкретних умовах економіки.

ВІДОКРЕМЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незадовільна спроба модернізувати індустрію туризму в Україні в довоєнному періоді та під час воєнного стану, певною мірою виявили значні недоліки у намаганні відродити її економічну стабільність на теренах зміни просторової структури інвестиційного потенціалу в туристичних дестинаціях, які ще не забезпечені механізмом активізації. Це питання недостатньо вивчене в теорії і методології інвестування індустрії туризму: відсутня концепція регулювання у постконфліктному періоді та у нових реаліях європейського простору.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою є обґрунтування механізму інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму країни-реципієнта в європейському просторі, дія якого збалансує характер прямих іноземних інвестицій від Європейських країн-донорів на відновлення індустрії туризму країни-реципієнта, а також імплементує форсайт інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта для мінімізації «локальної кризи» туристично-рекреаційних місць дозвілля, відпочинку і рекреації, сформованих за кластерним підходом у сфері обслуговування. Це дозволить координувати активність кожного кластеру туристичних дестинацій в регіональних системах країни-реципієнта в середньо- та довгостроковій перспективі за сценаріями синхронності та ритмічності руху інвестиційних потоків від європейських країн-донорів для адаптації нових туристичних продуктів на ринку послуг.

МЕТОДИ, ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метод форсайту – для імплементції механізму інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму. Процесний підхід – для побудови логіки процесу форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій. Структурування – для відтворення структурно-логічної послідовності етапів форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта. Метод сценаріїв – при моделюванні сценаріїв розвитку туристичних дестинацій. Моделювання – для побудови моделі прогнозування інвестиційної привабливості туристичних дестинацій в умовах геоекономічного середовища розвитку індустрії туризму країни-реципієнта. Узагальнення – для формування й обговорення результатів дослідження. Об'єкт – інвестиційний потенціал індустрії туризму. Предмет – інвестиційна привабливість туристичних дестинацій в регіональних системах країни-реципієнта в постконфліктному періоді розвитку індустрії туризму.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ

Розвиток інформаційних технологій і нівелювання значення географічних кордонів призводить до того, що просторові параметри індустрії туризму не залежать не лише від місця розташування туристичних дестинацій, а й від їх розміру. Сьогодні докорінним образом змінена уява про те, що монополією в області інвестування індустрії туризму володіють лише розвинуті країни: так, туристичні підприємства, не залишаючи своєї території пропонують послуги на ринках закордонних країн [6]. Так, полегшили умови інвестування туристичного бізнесу інноваційні інформаційні технології, а в результаті комунікаційної революції з'явилися на світ інтегровані інвестиційні можливості не лише на великих підприємствах, а й на підприємствах МСП.

Можливість участі підприємств середнього, малого та мікробізнесу у міжнародному розподілі інвестиційних ресурсів є принципово важливим для економіки будь-якої країни [12]. Внаслідок воєнного конфлікту та світової пандемії коронавірусу covid-19 відбулось розпорошення масштабного ефекту від концентрації власних інвестицій у розвиток туристичних послуг та розваг, що призвело до обмежень використання туристичних продуктів між великим, середнім, малим і мікробізнесом однієї країни [9]. Ця тенденція спровокувала відродження регуляторного впливу державних інвестицій на ринок послуг в регіональному секторі індустрії туризму [10]. Відповідно, механізм активізації інвестиційного потенціалу в межах інтегрованої системи індустрії туризму складається з розгалуженої структури інвестиційних вкладень в маркетингові підприємства, туристичні агенції, видавничі компанії, в сферу обслуговуючих мереж туристичних дестинацій (готельні, ресторани, анімаційні фірми тощо).

Рівень інвестування в туристичні дестинації конкретної країни є одним з важливих індикаторів генерації інвестиційного потенціалу її індустрії туризму, який визначає якість розподілу ресурсів та їх використання саме туристичними підприємствами для забезпечення потреб споживачів туристичних продуктів [6]. Крім того, будь-який обмін інвестиційними ресурсами між туристичними дестинаціями пов'язаний з опосередкованим або прямим рухом інвестиційних потоків на диверсифікацію туристично-рекреаційних територій за наявності зростання попиту на популярні місця тимчасового розміщення туристів. Проте, будь-які корисні дії суб'єктів індустрії туризму, які забезпечують максимальне задоволення нематеріальних (духовних) та матеріальних (природних) потреб людини (споживача), вимагають інвестиційних витрат як на обслуговування туристично-рекреаційних місць (потреби розміщення та харчування туристів тощо), так і витрат на самих клієнтів (культурно-розважальні витрати тощо); будь-які інвестиційні потреби

туристичних підприємств потребують додаткової державної підтримки для задоволення потреб туристів для реалізації їх мети перебування на території туристичної дестинації (задоволення потреб туристів в різні періоди відпочинку: перед, під час і після завершення подорожі) [12].

Потреба у механізмі активізації інвестиційного потенціалу індустрії туризму в європейському просторі істотно зростає шляхом прагнення суб'єктів туристичного бізнесу до стабільного розвитку в довгостроковому аспекті. Прогнозування інвестиційної привабливості туристичних дестинацій в певних часових горизонтах із затяжною кризою і невизначеністю соціально-економічного середовища в країні дозволяє моделювати сценарії розвитку цих туристичних дестинацій, які нині «de facto» недостатньо обрахованими [6].

Однією з форм міжнародної діяльності є іноземні інвестиції, які мають сприяти заходам політики макроекономічної стабілізації. Країнам світу важко вийти з економічної кризи без доступу до сучасних технологій та залучення іноземних інвестицій. Так, у процесі іноземного інвестування виокремлено країни-донори (постачальники капіталу в інші країни) і країни-реципієнти (в економіку яких спрямовуються іноземні інвестиції). Як свідчить міжнародний досвід, залучення іноземних інвестицій регулюється державою для підтримки пріоритетних галузей економіки та її національних інтересів, в цілому [9]. Як правило, більша частка іноземних інвестицій розподіляється між розвинутими країнами; менша частка спрямовується в країни, що розвиваються, відповідно до привабливості умов інвестування. Іноземні інвестиції можуть бути у формі підприємницького капіталу (інвестицій підприємств у суб'єкти бізнесу країни-реципієнта) і позикового капіталу (позики на рахунки в іноземних банках) [2].

Визначено, що прямі інвестиції представляють собою внесок іноземного капіталу в підприємства іншої держави, який забезпечує інвесторам контроль над зазначеними підприємствами чи участь в управлінні ними. Прямі іноземні інвестиції мають значні переваги у порівнянні з іншими видами економічної допомоги тому, що вони сприяють зростанню ефективності економіки країни-реципієнта, при цьому забезпечують можливість впровадження у виробництво сучасних високих технологій. Іноземні інвестиції сприяють зменшенню боргу держави завдяки більш ефективному функціонуванню економіки [2].

Приплив іноземних інвестицій залежить від інвестиційного клімату, факторами якого є: стабільність законодавства з регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями, політична стабільність, економічна стабільність (розвинена національна банківська система, сприятлива система оподаткування, лібералізація зовнішньої торгівлі, захист прав

приватної власності, прозорість процесів приватизації, державні гарантії, розвинений фондовий ринок та система страхування). Додаткову привабливість для іноземних інвесторів складають фактори: наявність об'ємного внутрішнього ринку висококваліфікованої і дешевої робочої сили, ресурсний потенціал, науково-технічний потенціал, вигідне геополітичне положення країни [3].

На думку автора, в сучасних умовах європейського простору вимогами до прогнозування інвестиційної привабливості туристичних дестинацій є:

- по-перше, врахування реальних негативних тенденцій, що дозволяють точно змоделювати довго-, середньострокові горизонти інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу Європейських країн-донорів та його використання на різних рівнях розвитку туристичних дестинацій країни-реципієнта таких інвестицій, визначити вплив на національну економіку в період розгортання глобальних викликів (світова пандемія, російська військова агресія тощо);

- по-друге, успішно реалізовувати альтернативні сценарії позитивного впливу інвестиційної привабливості туристичних дестинацій як економічну систему національної економіки країни-реципієнта інвестицій в період появи можливості реалізувати відкладений попит на туристичні послуги та сервіси;

- по-третє, змоделювати песимістичний, інерційний та оптимістичний сценарії активного, нейтрального та пасивного впливів інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу Європейських країн-донорів на інвестиційну привабливість туристичних дестинацій країни-реципієнта та її економіку.

Методичні рекомендації з прогнозування інвестиційної привабливості туристичних дестинацій як соціально-економічних систем країни-реципієнта в інтегрованій генерації інвестиційного потенціалу Європейських країн-донорів враховують вимоги відповідної технології прогнозування «форсайт» [1], яка дозволяє здійснити інформаційно-аналітичний і прогностичний аналіз різних чинників середовища для визначення розвитку за довгостроковими, середньостроковими та короткостроковими часовими горизонтами. Форсайт (форсайт-метод) є системним та складним явищем, що передбачає підходи, які об'єднують складові: бачення майбутнього (передбачення, аналіз перспектив, прогнозування); стратегічне планування (стратегічне дослідження та плани, визначення пріоритетів); комунікування (обговорення, експертна оцінка) [1].

У контексті проведення макроекономічних досліджень з застосування форсайту О. Садовник визначив більш розширену форму його теоретичного діапазону: реалізація методології когнітивного моделювання складних систем (соціально-технічних, політичних, екологічних, економічних, соціальних) у якості інструменту прогнозування [7]. Має сенс відмітити наукову

цінність методики проведення форсайту за трьома вимірами: соціальним, екологічним і економічним, яку склали М. Кизим, І. Матюшенко, І. Шостак, М. Дано-ва; стала основою моделювання з відображення стану активізації інвестиційного потенціалу індустрії туризму в Україні («Піраміда форсайту») [4].

Методологічну основу форсайту формують наступні методики, а саме: 1) передбачають вибір цільової установки відносно соціально-економічної або технологічної спрямованості прогнозів розвитку певних економічних систем; 2) є базою прогнозування майбутнього економічного розвитку з визначенням допоміжних, супутніх галузей, які у майбутньому зможуть сформувати основу стратегічного розвитку економіки; 3) містять прогнозування розвитку нових технологій та виходу на ринок інноваційних видів продуктів [3]. Отже, у підсумку, методологічний базис форсайту формують методи аналізу, синтезу, прогнозування і моделювання з метою передбачення й контролінгу майбутніх загроз для розробки, застосування, координації превентивних заходів (рис. 1).

Методологічна основа (базис) форсайту дозволяє активізувати механізм інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму шляхом конвергенції стратегічного аналізу і прогнозування економічних систем для довгострокового синхронного руху інвестиційного потоку Європейських країн-донорів в економіку країни-реципієнта з метою ідентифікації певних зон стратегічного розвитку технологій, які спроможні принести найбільші вигоди туристичним DESTINATIONAM, що засновані на синхронізації міжсистемних та внутрішньосистемних зіставлень прогнозних трендів економічних систем [1].

Автором запропоновано активізувати механізм інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму із Європейських країн-донорів через розроблену систему стратегічних інвестиційних потоків, спираючись на три рівні (горизонти): «Горизонт 1» (період – 1 рік); «Горизонт 2» (2–5 років); «Горизонт 3» (10–20 років). В базу цього механізму закладено довгострокові тренди (10–20 років) майбутніх цільових потоків, які спираються на зворотний зв'язок горизонтів «3» і «1», які рухаються планомірно ритмічно

в туристичні DESTINATIONAM країни-реципієнта на відтворення зони рекреації та обслуговування туристів – дозволяє реалізувати форсайт за системним підходом, враховуючи методичний інструментарій інвестиційної привабливості об'єкту аналізу [11].

Відповідно до методичних рекомендацій United Nations Industrial Development Organization щодо застосування форсайту в активізації механізму інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму із країн-донорів до економіки країни-реципієнта з метою розвитку інвестиційної привабливості туристичних DESTINATIONAM необхідно використовувати дорожню карту розвитку та підтримки бізнесу, в якій відображаються такі напрями її реалізації: динамічний (процес формування довгострокових прогнозів, планів, стратегій інвестиційної привабливості) і статичний (сукупність методологій та методів прогнозування інвестиційної привабливості туристичних об'єктів). Для країни-реципієнта форсайтом індустрії туризму є «форсайт економіки за середньостроковими (5 років) й довгостроковими (10 років) горизонтами часу, де визначаються кластери туристичних DESTINATIONAM», які забезпечать успішну інтеграцію туристичної системи країни-реципієнта в європейську систему [11; 12]. Тобто, форсайт інвестиційної привабливості туристичних DESTINATIONAM – це механізм, який включає в себе процеси прогнозування перспектив генерації інвестиційного потенціалу для обґрунтування сценаріїв формування стратегій і створення інвестиційної привабливості туристичних кластерів за сукупністю функціонуючих туристичних DESTINATIONAM, як функціонально-просторових та галузево-регіональних систем розвитку територій з певним часовим лагом.

Модель прогнозування інвестиційної привабливості туристичних DESTINATIONAM в умовах гео економічного середовища розвитку і нестаціонарності економічного середовища індустрії туризму країни-реципієнта є відкритою системою, яка сформована на принципах форсайту та представлена на рис. 2.

На засадах рейтингування кластерів формуються горизонти форсайту інвестиційної привабливості туристичних DESTINATIONAM реципієнта (рис. 3).

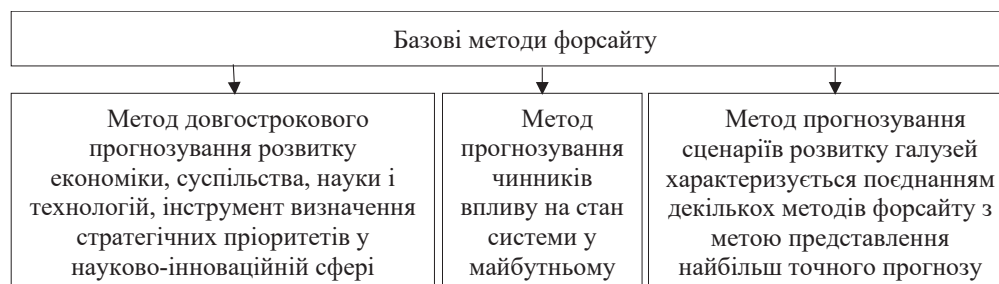

Рис. 1. Методологічний базис форсайту
Джерело: сформовано автором за [1; 4; 7]

Рис. 2. Модель прогнозування інвестиційної привабливості туристичних дестинацій в умовах гео економічного середовища розвитку індустрії туризму країни-реципієнта
Джерело: сформовано автором за [1; 4; 11]

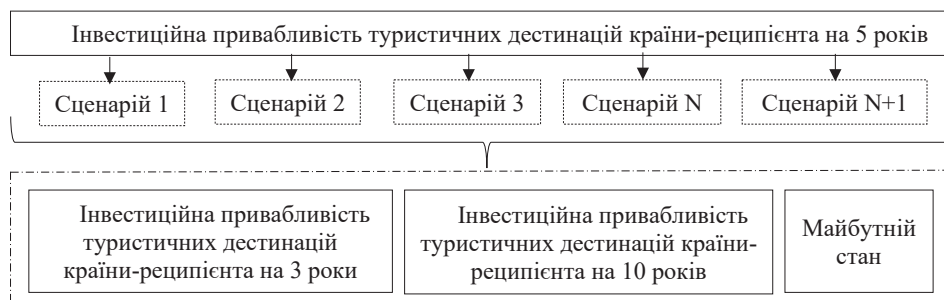

Рис. 3. Горизонти форсайту інвестиційної привабливості країни-реципієнта
Джерело: побудовано автором

3 позиції функціонального підходу інтегрована генерація інвестиційного потенціалу індустрії туризму від європейських країн-донорів в певному сенсі є адаптованою до форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта за допомогою наступних методів (табл. 1).

Таблиця 1. Методи форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта

Метод	Зміст методу
SWOT-аналіз	Оцінка сильних і слабких сторін інвестиційної привабливості туристичних дестинацій та вплив на них можливостей і загроз
Рейтингування	Метод ранжування туристичних дестинацій
Делфі	Метод експертного оцінювання кластерів інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни.
Сценарії «Двох осей»	Матричний метод для визначення позицій кластерів в туризмі.
Метод «Гілки»	Оптимізація рішень відносно сценаріїв розвитку інвестиційної привабливості з метою відображення їх у довгостроковому (10 років) періоді та середньостроковому (5 років) періоді.

Джерело: сформовано автором за [12]

Для визначення методичної синергії між стратегічним, системно-структурним, функціональним підходами відносно оцінювання форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта, представлено структурно логічний та послідовний його процес (табл. 2).

Відтворення та подальший розвиток кластерів туристичних дестинацій через механізм інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму Європейських країн-реципієнтів покладено в базу постконфліктного періоду економічного відновлення країни-донора. Це обумовлює застосування форсайту, а результати є актуальним дослідницьким напрямом економічної політики синергії зусиль кластерів (учасників територіальних інтеграційних туристичних систем та громад для визначення пріоритетів, розроблення й реалізації інвестиційних стратегій розвитку індустрії туризму [2; 5; 12].

Таким чином, сучасне дослідження методологічного базису форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта є фундаментом прогнозування економічного її середовища, моделі відродження та моделі розвитку за обрахованими сценаріями синхронності та ритмічності руху інвестиційних потоків для реалізації превентивних заходів інвестування туристично-рекреаційних місць відпочинку, анімації, розваг та дозвілля. При цьому,

Таблиця 2. Структурно-логічна послідовність (базові етапи) форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій країни-реципієнта: адаптовано до методу П.Бішопа

Етап	Зміст етапу
Етап 1	Формулювання інвестиційних потоків до горизонтів форсайту інвестиційної привабливості туристичних дестинацій за об'єктами вкладання за створеними кластерами у довго– (10 років) і середньостроковому (5 років) періодах.
Етап 2	Розробка факторної моделі форсайту інвестиційної привабливості.
Етап 3	Аналіз факторів за методами форсайту: метод Делфі, SWOT-аналіз
Етап 4	Проектування майбутніх сценаріїв інвестиційної привабливості кластерів туристичних дестинацій за методами форсайту «Двох осей», «Методу гілки» та сценарного планування руху інвестиційних потоків у довгостроковому (10 років) та середньостроковому (5 років) періодах.
Етап 5	Характеристика сценаріїв інвестиційної привабливості кластерів туристичних дестинацій, розробка рекомендацій, відбір кращого варіанта розвитку подій.

Джерело: сформовано автором

генерований інвестиційний потенціал індустрії туризму Європейських країн-донорів до країни-реципієнта, яка має «локальну кризу» туристично-рекреаційних міст відпочинку, буде доповнюватись змінними критеріями розподільчого характеру згідно норм, правил і протоколів співпраці суб'єктів міжнародного ринку туристичних послуг, які модифікують і диверсифікують джерела інвестиційних потоків з метою активізації платформи інвестиційних можливостей та впливу на інвестиційний процес. У свою чергу, інвестиційний процес в структурі матриці (платформи) державно-приватного партнерства, забезпечується вхідними та вихідними інвестиційними потоками, які логічно розподіляються та використовуються між туристичними дестинаціями країни-реципієнта для відтворення туристично-рекреаційних місць відпочинку (рис. 4).

Швидкість руху інвестиційних потоків відображає кількість днів, за яку він здатен перейти з перманентного циклу (перманентний стан інвестиційного процесу) до інвестиційного циклу (стан реалізації інвестиційного потенціалу) та забезпечити відтворювальний ефект в кластерах туристичних дестинацій, виконуючу функцію координатора використання інвестиційних ресурсів для розвитку туристично-рекреаційних місць відпочинку в країні-реципієнті. При цьому, висока швидкість руху інвестиційних потоків свідчить про високий рівень зацікавленості та інвестиційної активності Європейських країн-донорів в розвитку індустрії туризму конкретної країни-реципієнта [8].

Результати. В індустрії туризму здійснення інвестиційної діяльності передбачає реалізацію системи певних цілей та інструментів їх досягнення, підвищення конкурентоспроможності індустрії туризму країни на світовому ринку послуг та забезпечення безперервного надходження додаткових коштів до бюджету. За прогнозом експертів WTTC (World Travel and Tourism Council), інвестиції, які пов'язані з туристичним бізнесом, зростатимуть щорічно на 4,3% до 2050 року, а їх обсяг дорівнюватиме 1376,7 млрд. EUR до 2026 року, що складе 4,7% від загального обсягу міжнародних інвестицій [14].

Встановлено той факт, що зростання розвитку індустрії туризму на 1% зумовлює підвищення капітальних вкладень на 2,64%; при зростанні на 1% капітальних вкладень відбувається активізація розвитку індустрії туризму на 0,25%. Зростання розвитку індустрії туризму у короткостроковій перспективі на 1% компенсує капітальні вкладення відповідно на 1,5% та 0,2% [50; 54]. Інвестування у розвиток індустрії туризму стимулює розвиток інших видів бізнесу: активізує експорт нафти, продаж автомобілів, продуктів харчування тощо. До коронавірусу прямі надходження до бюджету від індустрії туризму становили 9% ВВП і 6% світового експорту (1,54 трлн EUR експорту) та 30% експорту послуг. В туризмі кількість пропозицій на ринку праці становила: одна зайнята особа з 11 індукованих, непрямих, а також прямих вакансій [15].

Відмінності між функціонуванням індустрії туризму європейських країн-донорів та розвитком туристичної системи України, як країни-реципієнта із чітко сформованим державним впливом на ринок

туристичних послуг, підтверджують неврегульованість способів просування національного туристичного продукту на міжнародний ринок. Результати емпіричного дослідження та аналізу частки індустрії туризму у ВВП Європейських країн-донорів та порівняння її величини з індикатором України доводять наявність розриву між обсягом інвестиційних вкладень в туристично-рекреаційні ресурси між певними державами [8; 10; 12]. В Україні приділяється мало уваги розвитку регіональної туристичної системи, відсутній механізм монетизації наявних природних багатств, не оновлюється туристична інфраструктура та не розробляються нові національні туристичні продукти, які здатні конкурувати із провідними курортами світу (рис. 5).

Суб'єкти індустрії туризму України з початку 2022 р. сплатили на 25,7% менше податків, ніж у 2021 р. У сфері туристичного бізнесу загальна кількість платників податків скоротилася в середньому на 17% за перше півріччя війни. Одночасно з цим кількість юридичних осіб, що формували базис туристичного бізнесу в країні скоротилася на 24,5%, фізичних осіб – на 13,5% [17; 18; 19].

За перші шість місяців 2022 р. найбільші за обсягом надходження до державного бюджету отримано від санаторіїв та готелів – майже 12,94 млн EUR, що на 30% менше порівняно з першим півріччям 2021 р. В цей період зафіксовано приріст на 39% сплаченого податку від діяльності пансіонатів та гуртожитків (використовувались у якості тимчасового розміщення людей, які залишили свої домівки через війну). Частка сплаченого податку від діяльності дитячих таборів відпочинку, кемпінгів та туристичних баз, зменшилася на 59% (сплачено 1,85 млн EUR

Рис. 4. Механізм інтегрованої генерації інвестиційного потенціалу індустрії туризму країни-реципієнта в постконфліктному періоді розвитку

Джерело: побудовано автором за [4; 11; 12]

податку проти 4,51 млн EUR за I півріччя 2021 року. Від діяльності туристичних операторів до державного бюджету надійшло на 21% податків у першому півріччі 2022 року менше, ніж за аналогічний період 2021 року (2,1 млн EUR у 2022 р. відносно 2,69 млн EUR у 2021 р.) [17; 18; 19].

Попри збитки індустрії туризму України, які виникли через війну, за січень-червень 2022 року сума туристичного збору склала 2,26 млн EUR, що майже на 28,8% більше показника 2021 р. (у 2021 р. до бюджету надійшло 1,76 млн EUR) [17; 18; 19]. Це є свідченням позитивної динаміки розвитку індустрії туризму України та активізації можливостей її інвестиційного потенціалу.

Незважаючи на дію воєнного стану в країні, при взаємодії із Всесвітнім фондом реконструкції та розвитку, вже створюються інвестиційні фонди на відбудову України, посилюючи позиції сфери туристичних послуг. Крім того, між Міністерством економіки України та Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA) укладено договір про співпрацю відносно реалізації механізму страхування інвестицій під час війни: тобто це дозволить інвесторам отримати підтримку від держави. У свою чергу, Світовим банком запроваджується фінансування «проектів виживання» інфраструктури країни, що сприятиме задоволенню першочергових потреб у її реконструкції, у тому числі відновленні та відбудові критично важливих об'єктів інфраструктури туризму. Створено інвестиційну платформу Advantage Ukraine, яка містить проекти у десяти галузях економіки із загальним інвестиційним потенціалом у понад 442,7 млрд EUR (країни-донори – США, Велика Британія, Польща, Німеччина та Туреччина). Передусім, інвесторів цікавлять галузі, які пов'язані з інноваціями й технологіями, сільське господарство, оборонна промисловість, енергетика, логістика, інфраструктура та сфера обслуговування [10; 12].

Ухвалено рішення про створення Фонду відновлення України з метою залучення фінансової допомоги від іноземних урядів, інвесторів, міжнародних

організацій, агентств. Зазначений фінансовий інститут має стати інструментом прозорого отримання та ефективного використання міжнародної допомоги для відновлення інфраструктури в Україні. Розподіл коштів Фонду передбачатиме також статтю витрат на фінансування вітчизняної індустрії туризму [8].

В розробленому проекті Плану відновлення країни Національною радою з відновлення України від наслідків війни передбачено відновлення об'єктів інфраструктури (в т. ч. туристичних об'єктів для інвестування та підтримки індустрії туризму). Відносно відновлення індустрії туризму в Україні у проекті визначено такі можливості: на міжнародному рівні повноцінне використання інформаційного для висвітлення поточної ситуації та туристичного потенціалу країни у післявоєнний період; розроблення комунікаційної стратегії, яка має бути орієнтована на міжнародний ринок; створення нового позитивного іміджу для інвестування економіки країни, механізмів та умов залучення інвестицій; залучення стейкхолдерів до розробки та впровадження інноваційних проектів з використанням цифрових інструментів у сфері обслуговування, зокрема для оперативного збору і аналізу даних; реалізація проекту «Маршрутами війни». На початкових етапах реалізація Плану передбачає консервацію постраждалих від бойових дій об'єктів, які відіграли важливу роль у війні; орієнтованість на відносно безпечні туристичні дестинації, на території не відбувались активні бойові дії; створення Фонду підтримки індустрії туризму (зокрема, в Україні); ефективне управління якістю послуг; впровадження системи класифікації за категоріями готелів та інших закладів розміщення в умовах війни; можливість підвищення рівня комфорту споживачів послуг в індустрії туризму [15; 20].

Відсутні сумніви відносно того факту, що вплив глобальних викликів на економіку індустрії туризму в країні, які викликані війною, негативно вплинув на інвестиційний потенціал країни, а саме: знищення і руйнування туристичної інфраструктури (готелів й інших закладів розміщення, закладів харчування,

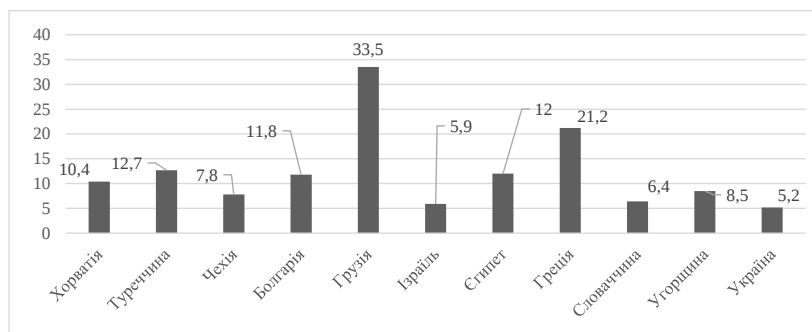

Рис. 5. Частка індустрії туризму в структурі ВВП Європейських країн-донорів та України в 2021 році, %.

Джерело: сформовано авторами за даними [14; 15; 16]

сфери дозвілля, зон рекреації тощо), значне зменшення туристичних потоків; закриття повітряного простору країни, руйнування туристичних атракцій, зменшення за площею туристично-рекреаційних територій України; зниження кількості пасажирських перевезень, зменшення туристичних потоків тощо.

Зокрема, за п'ять місяців 2022 року задокументовано 300 військових злочинів країни-агресора проти української культурної спадщини. Більшість культурних споруд зруйновано – 106 одиниць (40 пам'яток історії, архітектури, містобудування). У 2022 році внаслідок бойових дій пошкоджено або знищено 1153 об'єкти культурної, спортивної та туристичної спадщини (2,21 млрд EUR збитків). За кількістю зруйнованих або пошкоджених закладів спорту, туризму та культури постраждали Запорізька, Київська, Миколаївська та Харківська області [9; 17]. Усі руйнування мають наслідки, які вимагають відновлення, стабілізації та реконструкції туристичної галузі в постконфліктному періоді.

ОБГОВОРЕННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Досвід економічно розвинутих країн в індустрії туризму свідчить про те, що основними об'єктами реалізації інвестиційного потенціалу є інноваційні технології й поглиблене забезпечення конкурентоспроможності підприємств сфери послуг. У постконфліктному періоді відновлення індустрії туризму України виникає нагальна потреба у глибокому вивченні й впровадженні теоретичних та методологічних положень активізації інвестиційного потенціалу вітчизняних туристичних дестинацій, які є важливою ланкою перебудови інфраструктури туристично-рекреаційних місць відпочинку та подорожі туристів. При цьому, поглинений розподіл більшої частини території нашої країни за використанням прямих іноземних інвестицій від Європейських країн-донорів на відновлення індустрії туризму має носити

збалансований характер із цільовим перерозподілом інвестиційних ресурсів на користь пріоритетних туристичних дестинацій усередині сектору послуг та розваг. Пізнання України, її багатой історії, унікальної природи та самобутньої культури дасть Європейським країнам-донорам можливість по-іншому сприйняти країну, що стимулює зовнішню інвестиційну діяльність та створить позитивний імідж держави у світовому співтоваристві [1; 35].

ВИСНОВКИ

Умовою розширення потужності і масштабів зростання якості обслуговування туристично-рекреаційний місць в країні є інтегрована генерація інвестиційного потенціалу країн-донорів з Європи, яка буде сприяти утворенню бази відновлення індустрії туризму України, дозволить побудувати платформу матеріально-технологічної фундаменти туризму, розширити межі планування туристичних об'єктів, організації умов стандартизації та сертифікації послуг туристичних баз відпочинку. Планування інвестиційних проектів та обсягу інвестиційних ресурсів за величиною вкладення коштів в розвиток туристичної інфраструктури сприятиме зростанню доходів, а зміна макроекономічного ефекту зменшення податкового навантаження на бізнес забезпечить майбутнє зростання і сталий економічний розвиток індустрії туризму. Все це дозволить розширити діджитал-простір послуг, забезпечити конкурентоспроможність, що позитивно позначиться на скороченні дестабілізаторів економічного розвитку країни через вплив стимуляторів інвестицій на відтворення окремих секторів економіки (створення споживчих товарів, послуг, сервісів, транспорт, зв'язок). Подальші наукові дослідження генерації інвестиційного потенціалу розвитку індустрії туризму Європейських країн-донорів мають перспективу у напрямку розробки механізму державно-приватного партнерства в індустрії туризму.

REFERENCES

- [1] Antonyuk, K. (2022). Analiz definitsii «forsait investytsiinoi pryvablyvosti turyzmu»: sutnist ta kharakterystyka. [Analysis of the definition of «foresight of of tourism investment attractiveness»: essence and characteristics]. *Mekhanizm rehuliuvannia ekonomiky*, 1-2(95-96), 14–18 [in Ukrainian].
- [2] Cro, S., Martins, A. M. (2020). Foreign Direct Investment in the tourism sector: The case of France. *Tourism Management Perspectives*, 33, 1–11.
- [3] Dubrovina, N., Kolesnichenko, V. (2005). Metodyka rozrakhunku kilkisnoho pokaznyka investytsiinoi pryvablyvosti ob'ektiv kapitalovkladen. [Methodology for calculating the quantitative index of investment attractiveness of capital investment objects]. *Komunalne hospodarstvo mist*, 65, 78–82 [in Ukrainian].
- [4] Kyzym, M., Matyushenko, I., Shostak, I., Danova, M. (2015). Foresight forecasting of priority directions of development of nanotechnology and nanomaterials in countries of the world and Ukraine. Kharkiv: Inzhnek.
- [5] Mazaraki, A., Boiko, M., Bosovska, M., Okhrimenko, A., Antoniuk, K. (2022). The rating of Ukraine's regional tourist systems according to their investment potential. *Problems and Perspectives in Management*, 20(3), 43–61.
- [6] Roganova, G. (2019). Investment attractiveness of enterprises: essence, influencing factors, methodical approaches. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*, 4(24), 28–34.
- [7] Sadovnyk, O. (2016). Rozvytok forsaitu ta yoho vplyv na prohnouzuvannia produktovo-rynkovoi stratehii ahrobiznesu v Ukrainy [The development of foresight and its impact on the forecasting of the product and market strategy of agribusiness in Ukraine]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, 39, 126–136 [in Ukrainian].

- [8] Tarash, L. (2015). Uzhahennia praktyky vykorystannia form derzhavno-pryvatnoho partnerstva [Generalization of the practice of using forms of public-private partnership]. *Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 2(29), 97–103.
- [9] Trusova, N.V., Tanklevska, N.S., Cherniavska, T.A., Prystemskyi, O.S., Yeremenko, D.V., Demko, V.S. (2020). Financial Provision of Investment Activities of the Subjects of the World Industry of Tourist Services. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 4(44), 890–902.
- [10] Trusova, N., Tsviliy, S., Gurova, D., Demko, V., Samsonova, V. (2023). Budget Instruments for Stimulating the Development of the Investment Potential of the Tourism Industry in Ukraine. *Economic Affairs*, 68(01s), 253–269.
- [11] Zgurovsky, M. (2015). Foresight of Ukrainian Economy: mid-term (2015–2020) and long-term (2020–2030) time horizons. Kyiv: NTUU «KPI».
- [12] Tsviliy, S., Mykhailik, D., Ogloblina, V., Gurova, D., Korniienko, O. (2024) The Mechanism of Activation of Investment Potential in the PostConflict Period of Development of the Tourism Industry. *Qubahan Academic Journal*, 4, 3, 175–194. DOI: <https://doi.org/10.48161/qaj.v4n3a213>.
- [13] Priami inozemni investytsii (PII) v Ukrainu [Foreign direct investment (FDI) in Ukraine] (2024). Ministerstvo finansiv Ukrainy – Ministry of Finance of Ukraine. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>. [in Ukrainian]
- [14] UNWTO (2022). World Tourism Barometer, 20(5), 1-5. Retrieved from: <https://webunwto.s3.eu-west1.amazonaws.com/s3fs-public/2022>.
- [15] UNWTO (2023). Tourism Dashboard. Insights on key performance indicators for inbound and outbound tourism at the global, regional and national levels. Retrieved from: <https://www.unwto.org/unwto-tourism-dashboard>.
- [16] International tourism: expenditures & receipts (2024). World Bank Group. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/>.
- [17] Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrainy [State Tourism Development Agency of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.tourism.gov.ua/>.
- [18] Bloom Consulting. (2021). The Travel & Tourism Competitiveness Report. Retrieved from: <https://www.bloom-consulting.com/journal/bloom-consulting-international-data-partner-for-the-2021-travel-tourism-competitiveness-report-ttcr-for-the-world-econom-ic-forum/>.
- [19] The amount of taxes of the subjects of tourist activity (2023). Retrieved from: <https://visitukraine.today/blog/1789/tourism-in-ukraine-continues-to-suffer-losses-how-much-money-did-the-industry-bring-to-the-budget-in-2023>.
- [20] Project of the Recovery Plan of Ukraine (2022). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Антонюк, К. (2022). Аналіз дефініції «форсайт інвестиційної привабливості туризму»: сутність та характеристика. *Механізм регулювання економіки*. № 1-2(95-96). С. 14–18.
- [2] Cro, S., Martins, A.M. (2020). Foreign Direct Investment in the tourism sector: The case of France. *Tourism Management Perspectives*. № 33. С. 1–11.
- [3] Дубровіна, Н., Колесніченко, В. (2005). Методика розрахунку кількісного показника інвестиційної привабливості об'єктів капіталовкладень. *Комунальне господарство міст*. № 65. С. 78–82.
- [4] Kyzym, M., Matyushenko, I., Shostak, I., Danova, M. (2015). Foresight forecasting of priority directions of development of nanotechnology and nanomaterials in countries of the world and Ukraine. Kharkiv: Inzhnek, 272 p.
- [5] Mazaraki, A., Boiko, M., Bosovska, M., Okhrimenko, A., Antoniuk, K. (2022). The rating of Ukraine's regional tourist systems according to their investment potential. *Problems and Perspectives in Management*. № 20(3). Pp. 43–61.
- [6] Roganova, G. (2019). Investment attractiveness of enterprises: essence, influencing factors, methodical approaches. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. № 4(24). Pp. 28–34.
- [7] Садовник, О. (2016). Розвиток форсайту та його вплив на прогнозування продуктово-ринкової стратегії агробізнесу в Україні. *Стратегія економічного розвитку України*. № 39. С. 126–136.
- [8] Тараш, Л. (2015). Узагальнення практики використання форм державно-приватного партнерства. *Вісник економічної науки України*. № 2(29). С. 97–103.
- [9] Trusova, N.V., Tanklevska, N.S., Cherniavska, T.A., Prystemskyi, O.S., Yeremenko, D.V., Demko, V.S. (2020). Financial Provision of Investment Activities of the Subjects of the World Industry of Tourist Services. *Journal of Environmental Management and Tourism*. № 4(44). Pp. 890–902.
- [10] Trusova, N., Tsviliy, S., Gurova, D., Demko, V., Samsonova, V. (2023). Budget Instruments for Stimulating the Development of the Investment Potential of the Tourism Industry in Ukraine. *Economic Affairs*. №68(01s). Pp. 253–269.
- [11] Zgurovsky, M. (2015). Foresight of Ukrainian Economy: mid-term (2015–2020) and long-term (2020–2030) time horizons. Kyiv: NTUU «KPI». 136 p.
- [12] Tsviliy, S., Mykhailik, D., Ogloblina, V., Gurova, D., Korniienko, O. (2024) The Mechanism of Activation of Investment Potential in the PostConflict Period of Development of the Tourism Industry. *Qubahan Academic Journal*. Vol. 4. № 3. Pp. 175–194. DOI: <https://doi.org/10.48161/qaj.v4n3a213>.
- [13] Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну (2024). Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.

- [14] UNWTO (2022). World Tourism Barometer. №20(5). Pp. 1–5. URL: <https://webunwto.s3.eu-west1.amazonaws.com/s3fs-public/2022>.
- [15] UNWTO (2023). Tourism Dashboard. Insights on key performance indicators for inbound and outbound tourism at the global, regional and national levels. URL: <https://www.unwto.org/unwto-tourism-dashboard>.
- [16] International tourism: expenditures & receipts (2024). World Bank Group. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/>.
- [17] Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/>.
- [18] Bloom Consulting (2021). The Travel & Tourism Competitiveness Report. URL: <https://www.bloom-consulting.com/journal/bloom-consulting-international-data-partner-for-the-2021-travel-tourism-competitiveness-report-ttcr-for-the-world-economic-forum/>.
- [19] The amount of taxes of the subjects of tourist activity (2023). URL: <https://visitukraine.today/blog/1789/tourism-in-ukraine-continues-to-suffer-losses-how-much-money-did-the-industry-bring-to-the-budget-in-2023>.
- [20] Project of the Recovery Plan of Ukraine (2022). URL:

© Цвілій С. М.

Дата надходження статті до редакції: 21.11.2024

Дата затвердження статті до друку: 15.12.2024